

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT)

Кафедра права

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постанова вченої ради
31.08.2023
протокол № 09, п.16

ВВЕДЕНО В ДІЮ
Наказ від 31.08.2023 № 107

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА /
THE THEORY OF STATE AND LAW

РОБОЧА ПРОГРАМА

Ступінь вищої освіти	«бакалавр» /	bachelor
Галузь знань	08 «Право» /	08 «Law»
Спеціальність	081 «Право» /	08 «Law»
Освітня програма	08 «Право» /	08 «Law»

Розробник: Бахновська Ірина, кандидат юридичних наук, доцент

Гарант освітньої програми «Право» - Наталія КОСТЮК, доцент кафедри права ВТЕІ ДТЕУ, канд. юрид., наук, доцент

Обговорено та схвалено на засіданні кафедри права 29.08.2023 р. протокол № 10; на засіданні вченої ради факультету економіки, менеджменту та права від 29.08.2023 р. протокол № 08.

Рецензенти:

Костюк Наталія, кандидат юридичних наук, доцент

Микола Пип'як, Генеральний директор юридичної фірми «Пип'як, Міллер та партнери»

Редактор: Фатєєва Т.

Комп'ютерна верстка: Шуляк Н.

Підп. до друку 06.09.2023 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний
Друк ксероксний. Ум. друк. арк. 2,49.
Обл.-вид. арк. 1,50. Тираж 2. Зам. № 544.

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою вивчення є набуття здобувачем вищої освіти вмінь і навичок стосовно питань (проблем), що пов'язані із закономірностями виникнення, розвитку, функціонування державно-правових явищ в суспільстві, озброєння майбутніх фахівців-юристів науково обґрунтованими формами і методами роботи в нормотворчій діяльності, при здійсненні систематизації чинного законодавства, у процесі правореалізаційної діяльності, в узагальненні юридичної практики, у проведенні профілактичної, оперативно-розшукової, виховної роботи та інших практичних діях.

Теорія держави і права є необхідним і обов'язковим компонентом загальнотеоретичної професійної підготовки юриста. Знання закономірностей виникнення і функціонування держави і права, засвоєння понятійно-категоріального апарату юриспруденції необхідні здобувачу вищої освіти як база для вивчення галузевого законодавства та юридичних процедур, а також для вироблення та закріплення навичок та умінь практичного застосування права.

Структура навчального курсу складається з двох великих частин – теорії держави і теорії права, які вивчаються 2 семестри протягом навчального року. Така послідовність зумовлена поперед усе тим, що право в умовах правової держави має пріоритет перед державою, отже ідея пріоритету права має бути чітко закріпленою у правосвідомості майбутніх професійних правників і юридичній діяльності. За своєю суттю дисципліна є базовою, оскільки дає знання, без оволодіння якими неможливе якісне засвоєння матеріалу наступних юридичних дисциплін.

Предметом навчального курсу «Теорія держави і права» є суспільні відносини, які визначають устрій, організаційну побудову та функції держави, поняття права, джерела права, принципи та функції права.

Завданням навчального курсу є ознайомлення з предметом, системою дисципліни, її понятійно-категоріальним апаратом; розширення кола знань про сутність держави і права; світоглядна підготовка, яка передбачає формування стійкої особистої громадянської та правової позиції, розвиток навичок аналітичного мислення, виховання толерантного та неупередженого ставлення до громадян, а також розвиток правової свідомості та правової культури майбутніх юристів.

Майбутній фахівець повинен опанувати певний мінімум правових знань, що є передумовою успішної виробничої діяльності.

Вказана навчальний курс призначений для формування у здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» відповідно до освітньої програми «Право» наступні **компетентності**:

- **інтегральна компетентність:**

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

- **загальні компетентності:**

ЗК 1.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

- **фахові компетентності:**

СК 1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК 2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК 8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини .

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

- **Програмні результати навчання** здобувачів з «Теорія держави і права» полягають:

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення теорії держави і права базується на знанні шкільного курсу з основ правознавства і є підґрунтям для вивчення галузевих та міжгалузевих юридичних дисциплін.

Критерії оцінювання результатів навчання

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Критерії оцінювання результатів навчання

Рівні компетентності	За шкалою ДТЕУ	Критерії оцінювання
Високий (дослідницький)	90-100	Має обґрунтовані та всебічні знання з дисципліни, вміє узагальнювати та систематизувати набуті знання; самостійно знаходить джерела інформації та працює з ними; проводить власні дослідження, може використовувати набуті знання та вміння при розв'язанні задач.
Достатній (частково-пошуковий)	82-89	Володіє навчальним матеріалом, вміє зіставляти та узагальнювати, виявляє творчий інтерес до предмету, виконує завдання з повним поясненням та обґрунтуванням, але допускає незначні помилки; може усвідомити нові для нього факти, ідеї.
	75-81	Володіє визначеним програмою навчальним матеріалом; розв'язує завдання, передбачені програмою, з частковим поясненням.
Елементарний (репродуктивний)	69-74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні; може самостійно розв'язати та пояснити розв'язання завдання.
	60-68	Ознайомлений з навчальним матеріалом, відтворює його на репродуктивному рівні; виконує елементарні завдання за зразком або відомим алгоритмом.
Низький (фрагментарний)	35-59	Ознайомлений та відтворює навчальний матеріал на рівні окремих фактів та фрагментів матеріалу; під керівництвом викладача виконує елементарні завдання.
	1-34	Ознайомлений з навчальним матеріалом на рівні розпізнавання та відтворення окремих фактів.

Здобувачі вищої освіти, які повністю виконали програму дисципліни та набрали достатню кількість балів, отримують підсумкову оцінку без опитування чи виконання екзаменаційного завдання (згідно з Положенням Про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти №12 від 07.02.2022).

У разі, якщо здобувач вищої освіти бажає поліпшити свою оцінку, або не набрав 75 балів, він складає екзамен з усієї програми навчальної дисципліни у вигляді письмового опитування знань згідно завдань встановленого зразка.

Результат виконання екзаменаційних завдань оцінюється з урахуванням результатів у співвідношенні 80:20, де 80 – максимальна оцінка за виконання екзаменаційного завдання, 20 – результат поточної успішності відповідно до шкали переводу поточної роботи для врахування її при підсумковій оцінці. Здобувач вищої освіти, який не погоджується з оцінкою, отриманою під час підсумкового (семестрового) контролю, має право звернутися із проханням переглянути оцінку, одержану на екзамені (згідно Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань студентів №32 від 07.02.2022).

Обсяг освітнього компонента в кредитах та його розподіл (тематичний план)

Теми	Кількість годин				Форми контролю
	всього	З них			
		лекції	практ.	СРС	
І семестр					
Тема 1. Предмет, метод та функції теорії держави та права.	12	2	2	8	УО, П, Р
Тема 2. Виникнення, сутність та основні ознаки держави. 2.1 Виникнення держави та права. 2.2 Основні теорії походження держави та права. 2.3 Поняття та сутність держави. 2.4 Основні ознаки держави.	24	8	8	8	УО, Т, П
Тема 3. Типологія держави	12	2	2	8	УО, РМГ
Тема 4.Держава і політична система суспільства.	16	4	4	8	УО, РМГ, Р
Тема 5.Форми держави. 5.1 Форма державного правління. 5.2 Форма державного устрою. 5.3 Державно-правовий режим.	20	6	6	8	ПО, Т, Р
Тема 6. Функції держави. 6.1 Поняття та види функцій держави. 6.2 Форми здійснення функцій держави.	16	4	4	8	УО, ІЗ
Тема 7. Механізм та апарат держави. 7.1 Механізм держави. 7.2 Апарат держави. 7.3 Організація влади. Взаємодія місцевих державних органів і органів місцевого самоврядування	20	6	6	8	УО, ІЗ
Тема 8. Правова держава і	16	4	4	8	Т, РМГ, ПО

громадянське суспільство. 8.1 Концепції, ознаки правової держави. 8.2 Поняття та ознаки громадянського суспільства.					
Тема 9. Праворозуміння. Поняття, походження та розвиток права. 9.1 Основні концепції та підходи до поняття права. Праворозуміння. 9.2 Сутність, зміст, структура та функції права.	16	4	4	8	УО, РМГ, В
Тема 10. Принципи права.	12	2	2	8	Т, РМГ, ПО
Індивідуальне завдання	16			16	
Разом за I семестр	180/6	42	42	96	
Підсумковий контроль					Екзамен
II семестр					
Тема 1. Право в системі соціального регулювання.	9	2	2	5	УО, Т, РМГ
Тема 2. Система права та система законодавства. 2.1 Система права: поняття та структура. 2.2 Система законодавства і її співвідношення з системою права.	11	2	4	5	УО, Т, РМГ
Тема 3. Правоутворення. Норми права та інші соціальні норми. 3.1 Поняття, ознаки та структура норми права. 3.1 Види норм права.	13	4	4	5	УО, ПО
Тема 4. Правоутворення та законотворчість. 4.1 Правоутворення. 4.2 Правотворчість та нормотворчість. 4.3 Нормотворча техніка.	11	2	4	5	УО, РМГ
Тема 5. Правоутворення та форми права. 5.1 Форма права. 5.2 Нормативно-правові акти. 5.2 Межі дії нормативно-правових актів.	17	4	8	5	УО, Т

5.3 Систематизація нормативно-правових актів.					
Тема 6. Правозастосування. Форми реалізації права. 6.1 Поняття , форми та способи реалізації правових норм. Стадії та акти застосування норм права. 6.2 Правозастосовна техніка. Прогалини в праві та способи їх подолання.	11	2	4	5	УО, РМГ
Тема 7. Тлумачення норм права.	9	2	2	5	УО, Р, П
Тема 8. Правові відносини.	9	2	2	5	РМГ, Р
Тема 9. Правова поведінка.	9	2	2	5	РМГ, УО
Тема 10. Правова свідомість та правова культура. 10.1 Правова свідомість: риси, структура та види. 10.2 Правова культура.	11	2	4	5	УО, РМГ, ПО
Тема 11. Юридична відповідальність. 11.1 Правопорушення: поняття та ознаки. 11.2 Юридична відповідальність. 11.3 Юридична практика та юридичний процес.	13	2	6	5	РМГ, ПО, П
Тема 12. Правовий статус особи.	9	2	2	5	ІЗ, РМГ, Р
Тема 13. Державна дисципліна, законність та правопорядок.	9	2	2	5	УО, ІЗ
Тема 14. Правове регулювання та його механізм.	9	2	2	5	ІЗ, РМГ
Тема 15. Основні правові системи сучасності.	9	2	2	5	УО, П
Індивідуальне завдання	21			21	ІЗ
Разом за II семестр	180/6	34	50	96	
Підсумковий контроль					екзамен

Умовні позначення:

УО – усне опитування;

ПО – письмове опитування;

Т – тестування;

РМГ – робота в малих групах;

П – презентація

Р – реферат.

I семестр

ІЗ – індивідуальні завдання (участь у наукових заходах: участь у наукових заходах: стаття / теза / доповідь / участь у наукових конкурсах; онлайн-курс Prometheus дистанційно. Тема курсу: Основи державної політики (форма підтвердження результатів навчання є Сертифікат про успішне завершення навчання).

II семестр

ІЗ – індивідуальні завдання (участь у наукових заходах: участь у наукових заходах: стаття / теза / доповідь / участь у наукових конкурсах; онлайн-курс Prometheus дистанційно. Тема курсу: Жінки та чоловіки: гендер для всіх (форма підтвердження результатів навчання є Сертифікат про успішне завершення навчання)).

II. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Зміст освітнього компонента

1 семестр

Тема 1. Предмет, метод та функції теорії держави та права.

Предмет теорії держави та права і її роль в оволодінні юридичними знаннями. Методологічне значення теорії держави та права. Загальнонаукові, спеціально наукові і приватно наукові методи дослідження державно-правових явищ. Виникнення і розвиток загальнотеоретичної науки про державу та право (енциклопедія права, філософія права, загальна теорія держави та права). Загальнотеоретична юридична наука в Україні. Значення вивчення теорії держави та права для підготовки співробітників органів внутрішніх справ. Система курсу теорії держави та права.

Тема 2. Виникнення, сутність та основні ознаки держави.

Розуміння держави в історії державно-правової думки. Поняття держави, її соціальна цінність. Походження держави. Загальне і особливе в походженні держави. Ознаки, що відрізняють державу від самоуправління в первіснообщинному суспільстві. Розвиток держави, її історичні типи. Ознаки, що відрізняють державу від інших організацій суспільства. Правова держава та її основні ознаки. Правова держава і громадянське суспільство.

Тема 3. Типологія держави.

Поняття типології та типу держави. Формаційний підхід до типології держави. Цивілізаційний підхід до типології держави. Альтернативні підходи до типологізації держави.

Тема 4. Держава і політична система суспільства.

Політична система суспільства, її основні функції та елементи. Політична діяльність як основний системно утворюючий фактор в політичній системі суспільства. Політична система України. Місце і роль держави в політичній системі. Політична і державна влада. Форми взаємодії держави з іншими суб'єктами політичної системи. Суверенітет держави і його зв'язок з суверенітетом народу і національним суверенітетом. Особливості положення держави в політичній системі України.

Тема 5. Форми держави.

Поняття форми держави. Співвідношення форми держави з її сутністю. Форма правління. Монархічна та республіканська форма правління. Їх види і

основні риси. Поняття і види форм державного устрою. Унітарна держава, федерація, конфедерація, імперія, їх основні ознаки і особливості. Роль економічних, політичних, національних та інших факторів у виборі форми державного устрою. Поняття державно-правового режиму. Його співвідношення з формою правління, формою державного устрою. Види державно-правових режимів. Особливості елементів форм Української держави.

Тема 6. Функції держави.

Поняття функцій держави. Взаємозв'язок і взаємозалежність функцій держави, їх розвиток на різних етапах розвитку держави. Класифікація функцій держави. Внутрішні функції держави. Економічні функції і особливості їх здійснення в умовах ринкової економіки. Становлення і збагачення функцій соціального обслуговування. Екологічна функція. Розвиток функцій захисту правопорядку, охорони власності, прав і свобод громадян. Зовнішні функції держави, їх розвиток у сучасному світі. Основні і неосновні функції. Постійні і тимчасові функції держави. Форми і методи здійснення функцій держави.

Тема 7. Механізм та апарат держави.

Поняття механізму держави. Механізм держави як система державних організацій. Державні організації: поняття, основні ознаки, види. Поняття державного апарату, його співвідношення з механізмом держави. Принцип розподілу влад і структура державного апарату. Законодавча, виконавча і судова влади, їх соціальне призначення, основи організації і взаємодії. Вимоги до державного апарату в умовах демократичної правової держави. Органи внутрішніх справ у механізмі держави та їх роль у здійсненні державних функцій.

Тема 8. Правова держава і громадянське суспільство.

Історичний генезис категорії "правова держава". Поняття правової держави. Критерії, на основі яких визначають правову державу. Компоненти правової держави, у співвідношенні яких виражається її зміст та сутність. Ознаки правової держави.

Співвідношення правової держави і громадянського суспільства. Ознаки громадянського суспільства. Поняття громадянського суспільства. Структура громадянського суспільства.

Тема 9. Праворозуміння. Поняття, походження та розвиток права.

Розуміння права в історії державно-правової думки. Поняття права, його соціальна цінність. Право як нормативний регулятор суспільних відносин. Історичні типи права. Функції права. Спеціально-юридичні функції права.

Право і управління. Правові форми діяльності держави. Право і державний примус.

Тема 10. Принципи права.

Поняття, риси та класифікація принципів права. Загальнолюдські (цивілізаційні) принципи права. Загальні принципи права. Галузеві та міжгалузеві принципи права. Принципи правових інститутів.

2 семестр

Тема 1. Право в системі соціального регулювання

Поняття права, його відмінні ознаки. Різноманітність визначень права. Об'єктивне право. Сутність, зміст, структура і соціальна цінність об'єктивного права. Право і закон. Принципи права: загально правові, міжгалузеві, галузеві, принципи інститутів права, їх характеристика. Структура та форми права.

Тема 2. Система права та система законодавства.

Поняття системи права, її об'єктивна обумовленість і головні властивості. Системність як особлива властивість права. Норма права, правовий інститут, підгалузь права, галузь права, правовий комплекс як основні структурні елементи системи права; їх характеристика. Основи і принципи побудови і функціонування системи права. Предмет і метод правового регулювання як основи розподілу права на галузі і інститути права. Поняття і зміст системи законодавства, її співвідношення з системою права. Система законодавства України. Систематизація нормативних актів. Кодифікація і інкорпорація, консолідація.

Тема 3. Правоутворення. Норми права та інші соціальні норми.

Поняття соціальних норм. Види соціальних норм і їх особливості. Поняття норми права. Норма права як елемент права. Норма права як загальнообов'язковий стандарт поведінки. Норма права і стаття нормативно-правового акту. Види, структура і ефективність норм права. Співвідношення і взаємодія норм права з іншими соціальними нормами.

Тема 4. Правоутворення та законотворчість.

Поняття правоутворення. Правотворчість як особлива форма соціального управління. Суб'єкти, принципи і стадії правотворчості. Правотворчість і юридична техніка.

Тема 5. Правоутворення та форми права.

Поняття і види форм (джерел) права, їх особливості. Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права. Види нормативно-правових актів. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та по колу осіб.

Тема 6. Правозастосування. Форми реалізації права.

Поняття, форми реалізації норм права. Методи забезпечення реалізації норм права. Виконання як форма реалізації норм права. Використання як форма реалізації норм права. Дотримання як форма реалізації норм права. Соціальний і правовий зміст реалізації норм права.

Поняття застосування норм права як особливої форми їх реалізації. Суб'єкти і стадії застосування норм права. Вимоги правильного застосування норм права. Акти застосування норм права. Прогалини в законодавстві і шляхи їх усунення. Аналогія права і аналогія закону. Юридичні колізії та шляхи їх вирішення. Вимоги правильного застосування норм права. Акти застосування норм права.

Тема 7. Тлумачення норм права.

Поняття, необхідність і цілі тлумачення нормативно-правових актів. Види і способи тлумачення норм права. Акти тлумачення норм прав, поняття і класифікація. Тлумачення правових норм в правозастосовчій діяльності.

Тема 8. Правові відносини.

Поняття і основні риси правових відносин. Види правовідносин і критерії їх класифікації. Склад і зміст правовідносин. Поняття і види суб'єктів правовідносин. Правосуб'єктність: правоздатність, дієздатність, деліктоздатність. Поняття та види суб'єктів правовідносин. Поняття та види об'єктів правовідносин. Юридичні факти: поняття і класифікація.

Тема 9. Правова поведінка.

Соціальна поведінка і її види. Нормативна поведінка. Право і поведінка. Правова поведінка: поняття, ознаки, структура. Види і співвідношення з іншими видами соціальної поведінки. Поняття і ознаки правомірної поведінки. Правові наслідки правомірної поведінки. Стимулювання і заохочення правомірної поведінки, засоби її охорони і захисту. Правопорушення: поняття і ознаки. Види правопорушень.

Тема 10. Правова свідомість та правова культура.

Право. Правосвідомість і духовне життя суспільства. Структура правосвідомості. Джерела формування правосвідомості. Правова ідеологія і

правова психологія, їх співвідношення. Види правової свідомості. Правова культура. Структура та види правової культури. Професійна правосвідомість та правова культура юристів.

Тема 11. Юридична відповідальність.

Юридична відповідальність: поняття, ознаки. Види юридичної відповідальності. Перспективна юридична відповідальність. Ретроспективна юридична відповідальність. Підстави притягнення та звільнення від юридичної відповідальності. Функції юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності і їх характеристика. Поняття дисципліни і її види. Суспільний порядок і правопорядок: поняття, зміст і співвідношення.

Тема 12. Правовий статус особи.

Людина, особа, громадянин. Поняття і основні елементи правового статусу особи. Принципи правового статусу людини і громадянина. Концепції правового статусу. Види прав і свобод людини і громадянина. Поняття прав і свобод, обов'язків людини і громадянина.

Тема 13. Державна дисципліна, законність та правопорядок.

Державна дисципліна: поняття і форми виявлення (трудова, планова, фінансова, виробнича і т.п. дисципліна). Поняття законності і її зміст. Принципи законності. Нормативно-правова основа законності. Гарантії законності. Законність як конституційний принцип.

Тема 14. Правове регулювання та його механізм.

Поняття і форми правового впливу на суспільні відносини. Правове регулювання: поняття, предмет, метод, межі. Стадії процесу правового регулювання. Типи правового регулювання. Механізм правового регулювання: поняття, основні елементи, їх зв'язок і взаємодія. Ефективність механізму правового регулювання.

Тема 15. Основні правові системи сучасності.

Правова система. Співвідношення правової системи і системи права. Статичні елементи правової системи. Динамічні елементи правової системи. Юридична практика в правовій системі. Правова система України та перспективи її розвитку.

Різноманітність сучасних правових систем: поняття та види. Романо-германська (німецька) правова сім'я і її особливості. Структура і джерела англосаксонського права. Мусульманське право. Інші правові системи.

Структура навчального освітнього компонента

1 семестр

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час здобувача, год.
1	2	3
Аналізувати: зміст і особливості предмета теорії держави і права. Пояснювати: сутність теорії держави і права як фундаментальної юридичної науки. Характеризувати: систему методів теорії держави і права; основні функції теорії держави і права. Усвідомлювати: значення теорії держави і права для формування правової культури суспільства.	Тема №1. Предмет, метод та функції теорії держави та права. Лекція 1. План 1. Місце теорії держави та права в системі юридичних наук. Характеристика предмету науки ТДП. 2. Методи та принципи теорії держави та права. 3. Основні функції науки ТДП. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Що представляє собою предмет теорії держави та права? • Яка структура теорії держави та права як науки? • Назвіть види функцій теорії держави і права. • В чому сутність гносеологічної функції теорії держави і права? • Яка роль теорії держави та права у формуванні юридичного світогляду, становленні сучасного	8

	юриста?	
	Практичне заняття №1. План 1. Предмет теорії держави і права. 2. Функції теорії держави і права. 3. Методи та принципи теорії держави і права. 4. Значення теорії держави та права для підготовки сучасних юристів.	2
Аналізувати: передумови виникнення держави та права (економічні, соціальні, політичні, духовні). Пояснювати: причини переходу людства від родоплемінної організації суспільства до державної; сутність і зміст основних теорій походження держави та права. Розуміти: роль соціальних, економічних та політичних чинників у формуванні держави і права. Характеризувати: основні ознаки	Тема № 2. Виникнення, сутність та основні ознаки держави. 2.1 Виникнення держави та права. Лекція № 2. План 1. Загальна характеристика первісного (додержавного) суспільства. 2. Причини й умови виникнення держави та особливості виникнення права. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	2.2 Основні теорії походження держави та права Лекція № 3. План 1. Основні теорії походження держави. 2. Основні теорії походження права. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	2.3 Поняття та сутність держави Лекція №4. План 1. Історичний погляд на поняття та сутність держави. 2. Поняття держави та державної влади, її відмінність від інших суспільних утворень.. Рекомендовані джерела:	2

первісного суспільства та причини його трансформації; характерні риси кожної теорії походження держави та права. Усвідомлювати: значення держави і права як важливих соціальних інститутів; багатофакторність і складність процесу виникнення держави та права.	Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	
	2.4 Основні ознаки держави. Лекція № 5. План 1. Поняття ознак держави та їх види. 2. Співвідношення державного, народного та національного суверенітету. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Розкрийте зміст основних теорій держави та права. • Які основні причини виникнення держави? • У чому полягають особливості виникнення держави у східних слов'ян? • Що лежало в основі регулювання відносин між людьми в докласовому суспільстві? • Які основні умови виникнення права?	8
	Практичне заняття №2. План 1. Причини виникнення держави та особливості виникнення права 2. Умови виникнення держави.	2
	Практичне заняття №3. План 1. Основні теорії походження держави. 2. Основні теорії походження права.	2
	Практичне заняття № 4. План 1. Історичний погляд на поняття та сутність держави. 2. Особливості виникнення держав у різних народів світу.	2

	3. Сучасний погляд на поняття та сутність держави.	
	Практичне заняття № 5. 1. Публічна влада та територіальний розподіл населення як ознака держави. 2. Суверенітет, право та державні атрибути як ознака держави.	2
Аналізувати: критерії класифікації держав (формаційний, цивілізаційний, історичний, соціально- економічний).	Тема № 3. Типологія держави. Лекція № 6. План 1. Поняття типології та типу держави 2. Типологія держав та їх класифікація. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
Пояснювати: сутність поняття «тип держави»; відмінності між формаційним та цивілізаційним підходами до типології держав.	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • визначити чинники, що впливають на віднесення держав до того чи іншого типу . • назвати прибічників двох найпоширеніших підходів до типології держав (формаційного та цивілізаційного)., критерії поділу держав, їх види.	8
Характеризувати: основні історичні типи держав (рабовласницький, феодальний, буржуазний, соціалістичний)	Практичне заняття №6. План 1. Поняття типології та типу держави. 2. Формаційний підход. 3. Цивілізаційний підход. 4. Альтернативні підходи до типологізації держави. 5. Порівняти підходи, визначивши переваги і недоліки кожного з них.	2

Аналізувати: структуру політичної системи суспільства та місце держави в ній. Пояснювати: сутність поняття політичної системи суспільства. Розуміти: значення держави для забезпечення стабільності та організації політичного життя суспільства; принципи функціонування демократичної політичної системи. Характеризувати: основні елементи політичної системи суспільства; ознаки держави як особливого політичного інституту. Усвідомлювати: роль громадян у	Тема № 4. Держава і політична система суспільства. Лекція № 7. План 1. Поняття та види суспільної влади. 2. Поняття і структура політичної системи суспільства. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Лекція № 8. План 1. Види політичних систем. 2. Держава у політичній системі суспільства. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Дайте визначення поняттю держави. • У чому сутність держави перехідного періоду? • Визначте основні етапи становлення держави. • Що мається на увазі під типологією держави? • У чому полягає співвідношення державної і політичної влади? • У чому полягає сутність суверенітету держави та які його види?	8
	Практичне заняття № 7. План 1. Політична і державна влада. Поняття та структура політичної системи суспільства. 2. Поняття та види суспільної влади.	2

політичному житті та формуванні державної політики.	Практичне заняття № 8. План 1. Поняття, функції та структура політичної системи суспільства. Місце та роль держави у політичній системі суспільства. 2. Політичні партії у політичній системі суспільства: правове регулювання статусу та діяльності. 3. Держава і громадські об'єднання. Характеристика держави України як суб'єкта політичної системи.	2
Аналізувати: переваги і недоліки кожної форми: наприклад, федерація забезпечує автономію регіонів, але може ускладнювати централізоване управління. Пояснювати: вибір форми держави залежить від історичних, культурних та соціальних умов. Розуміти: форми держави не лише формальні, а й практичні: вони впливають на ефективність управління, політичну	Тема № 5. Форми держави. 5.1 Форма державного правління. Лекція № 9. План 1. Форма держави: поняття та критерії оцінки. 2. Форма правління та її види. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	5.2 Форма державного устрою. Лекція № 10. План 1. Проста держава як форма державного устрою. 2. Складна держава як форма державного устрою. Рекомендовані джерела: Основні: 1-3, 6, 7 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 7, 8	2
	5.3 Державно-правовий режим. Лекція № 11. План 1. Демократичний політичний режим його характеристика. 2. Антидемократичний політичний режим його характеристика. Рекомендовані джерела:	2

стабільність та розвиток суспільства. Характеризувати: форми держави формує життя суспільства: від прав і свобод громадян до економічної та соціальної політики.	Основні: 1, 2, 4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 7, 8	
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Розкрийте сутність парламентсько-президентської республіки. • Що розуміється під формою державного устрою? • Які види форм монархічного і республіканського правління? • Які, на Вашу думку, основні причини заважають становленню демократичного політичного режиму в нашій країні?	8
	Практичне заняття № 9. План 1. Елементи форми держави. 2. Характеристика монархічної форми правління. 3. Характеристика республіканської форми правління.	2
	Практичне заняття № 10. План 1. Проста держава як форма державного устрою. 2. Складна держава як форма державного устрою.	2
	Практичне заняття № 11. План 1. Демократичний політичний режим його характеристика. 2. Антидемократичний політичний режим його характеристика.	2
Аналізувати: економічні, соціальні, політичні та	Тема № 6. Функції держави. 6.1 Поняття та види функцій держави. Лекція № 12. План 1. Поняття та ознаки функцій держави.	2

правові функції держави. Пояснювати: роль держави у підтримці економіки, законності та міжнародних відносин. Розуміти: взаємозв'язок між формами держави і характером виконання функцій. Характеризувати: механізми реалізації кожної функції (через закони, інституції, програми).	2. Класифікація функцій держави Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 7, 8	
	6.2 Форми здійснення функцій держави. Лекція № 13. 1. Зовнішні та внутрішні функцій держави. 2. Форми здійснення функцій держави. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 1, 2-4 Інтернет-ресурси: 1, 3, 4, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: - Розкрийте основні напрями удосконалення організації та функціонування механізму Української держави. - Форми і методи реалізації функцій держави.	8
	Практичне заняття № 12. План 1. Поняття та ознаки функцій держави. 2. Класифікація функцій держави.	2
	Практичне заняття № 13. План 1. Зовнішні та внутрішні функцій держави. 2. Форми здійснення функцій держави. 3. Об'єктні функції сучасної держави. Технологічні функції держави.	2
Аналізувати: як через механізм держави реалізуються закони, політика та державна влада. Пояснювати: як	Тема № 7. Механізм та апарат держави. 7.1 Механізм держави. Лекція № 14. План 1. Механізм держави та характеристика його складових елементів. 2. Поняття механізму держави. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4	2

апарат держави забезпечує виконання законів і рішень уряду; , чому існує поділ влади та спеціалізація функцій у державі. Розуміти: що механізм держави – це сукупність органів і інститутів, які забезпечують здійснення влади. Характеризувати: механізм держави як організацію влади, яка складається з трьох гілок: законодавчої, виконавчої, судової. Усвідомлювати: що ефективність механізму держави впливає на стабільність і розвиток суспільства.	Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	
	7.2 Апарат держави. Лекція № 15. План 1. Поняття, ознаки, форми діяльності державного апарату. Принципи діяльності апарату держави. 2. Поняття, ознаки та види державних органів. 3. Структура апарату держави. Принцип розподілу влад. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	7.3 Організація влади. Взаємодія місцевих державних органів і органів місцевого самоврядування Лекція № 16. План 1. Поділ влади як принцип організації і діяльності державного апарату. 2. Державна служба та її види. Державний службовець, посадова особа. Рекомендовані джерела: Основні: 1-5, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Дайте визначення і охарактеризуйте за чинним законодавством України орган держави? • Перерахуйте принципи формування діяльності апарату держави.	8
	Практичне заняття № 14. План 1. Поняття, ознаки та елементи механізму держави. 2. Принципи механізму держави: поняття, види, нормативно-правова регламентація.	2

	Практичне заняття № 15. План 1. Державний апарат: поняття та структура. Співвідношення державного апарату та механізму держави. 2. Органи держави як основний елемент механізму держави: поняття, ознаки, класифікація.	2
	Практичне заняття № 16. План 1. Загальна характеристика і функції органів законодавчої, виконавчої та судової влади. 2. Організація влади на місцях. Взаємодія місцевих державних органів і органів місцевого самоврядування. 3. Державна служба та її види. Державний службовець, посадова особа.	2
Аналізувати: державу яка забезпечує верховенство права, розподіл влади, захист прав людини, дотримання законів усіма органами влади та громадянами.	Тема № 8. Правова держава і громадянське суспільство. 8.1 Концепції, ознаки правової держави. Лекція № 17. План 1. Історія розвитку категорії «правова держава» 2. Поняття, принципи та ознаки правової держави Рекомендовані джерела: Основні: 1, 3, 5-8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
Пояснювати: правова держава у якій влада здійснюється відповідно до закону, права громадян захищені, а держава підзвітна	8.2 Поняття та ознаки громадянського суспільства. Лекція № 18. План 1. Співвідношення правової держави і громадянського суспільства. 2. Структура громадянського суспільства. Рекомендовані джерела: Основні: 1, 3, 5-8 Додаткові: 3, 4	2

перед суспільством. Характеризувати: необхідність правової держави для стабільності суспільства, запобігання зловживанням владою та забезпечення справедливості для кожного громадянина.	Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Історичний генезис категорії "правова держава". • Поняття правової держави. Критерії, на основі яких визначають правову державу. • Компоненти правової держави, у співвідношенні яких виражається її зміст та сутність. • Ознаки правової держави.	8
	Практичне заняття № 17. План 1. Правова держава: поняття та ознаки. 2. Верховенство права і правова держава: питання співвідношення та взаємодії. 3. Поняття та ознаки соціальної держави.	2
	Практичне заняття № 18. План 1. Поняття, ознаки і структура громадянського суспільства. 2. Взаємодія громадянського суспільства і держави. Концепція відкритого суспільства та відкритої держави.	2
Аналізувати: розділити право на галузі (цивільне, кримінальне, адміністративне, трудове); взаємозв'язок права з мораллю, звичаями, державними законами.	Тема № 9. Праворозуміння. Поняття, походження та розвиток права. 9.1 Основні концепції та підходи до поняття права. Лекція № 19. План 1. Розуміння права в юриспруденції - Історичні типи права та їх характеристика. 2. Поняття права та його ознаки. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8	2

Пояснювати: відмінність права від моралі: право забезпечується примусовою силою держави, мораль – суспільною оцінкою. Розуміти: що право – це не лише норми, а й механізми їх виконання. Характеризувати: властивості права: загальнообов’язковість, нормативність, забезпечуваність, системність, регулятивність.	Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 7	
	9.2 Сутність, структура та функції права. Лекція № 20. План 1. Сутність та соціальне призначення права. 2. Функції права: поняття та загальна характеристика Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 7	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Дайте поняття і розкрийте сутність кожного з типів права. • Окресліть етапи формування права з їх характеристикою • В чому полягає цінність права як історичного явища? • Які функції виконує право у суспільстві?	8
	Практичне заняття № 19. План 1. Характеристика основних історичних типів права. 2. Поняття та ознаки позитивного (юридичного) права.	2
	Практичне заняття № 20. План 1. Сутність, зміст права та структура права. 2. Функції права 3. Закон, економіка, політика та право: питання співвідношення та взаємодії.	2

Аналізувати взаємозв'язок принципів права із іншими нормами права. Пояснювати: як принцип реалізується на практиці у правових нормах. Характеризувати: ознаки та властивості принципів права: загальні, фундаментальні, стабільні; роль принципів у конкретних правових галузях (цивільне, кримінальне, адміністративне право).	Тема № 10. Принципи права. Лекція № 21. План 1. Поняття, риси та класифікація принципів права. 2. Загальнолюдські (цивілізаційні) принципи права. 3. Загальні принципи права. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Види галузових та міжгалузових принципів права. • Принципи правових інститутів	8
	Практичне заняття № 21. План 1. Поняття, риси та класифікація принципів права. 2. Загальнолюдські (цивілізаційні) принципи права. 3. Загальні принципи права. 4. Галузеві та міжгалузеві принципи права. Принципи правових інститутів.	2
Індивідуальне завдання		16
Всього за 1 семестр		180/6

2 семестр

Результати навчання	Навчальна діяльність	Робочий час здобувача. год.
1	2	3
Аналізувати: соціальне регулювання яке здійснюється через різні механізми: мораль, релігія, звичаї, право, економічні методи. Пояснювати: моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільств . Характеризувати: основні ознаки права як соціального регулятора; суспільні процеси у	Тема № 1. Право в системі соціального регулювання. Лекція № 1. План 1. Поняття соціального регулювання та соціальних норм. 2. Класифікація соціальних норм. 3. Взаємозв'язок норм права з іншими соціальними нормами. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Поясніть, чому існують відмінності в розумінні права? • В чому полягає сутність права, як вона співвідноситься із змістом? • Розкрийте сутність права через науку аксіологія. • Які функції права Ви знаєте? • Назвіть структурні елементи права, • Дайте їм визначення елементи права. • Характеристика галузей права.	5

контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.	Практичне заняття № 1. План 1. Соціальне регулювання та соціальні норми. 2. Види соціальних норм. 3. Взаємозв'язок норм права з іншими соціальними нормами.	2
Аналізувати: систему права як теоретична структура що визначає логіку та взаємозв'язки норм. Пояснювати: право як інструмент соціального впливу; систему права що формує загальні принципи, а система законодавства яка забезпечує їх правову конкретизацію. Характеризувати: систему права: логічна, галузева, нормативна структура; система законодавства: формальна, організаційна, документальна структура.	Тема № 2. Система права та система законодавства. Лекція № 2. План 1. Поняття системи права, її структурні елементи, співвідношення з правовою системою. 2. Структурні елементи системи права, співвідношення з правовою системою. 3. Система законодавства: поняття, структура. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: - З яких елементів складається система права? - Чим різняться між собою галузь права та підгалузь права. - Що є первинною «ланкою» системи права та системи законодавства.	5
	Практичне заняття № 2. План 1. Поняття системи права, її структурні елементи, співвідношення з правовою системою. 2. Система права.	2
	Практичне заняття № 3. План 1. Система законодавства: поняття, структура. 2. Система права і система законодавства:	2

	співвідношення і взаємозв'язок. 3. Співвідношення норм міжнародного і національного права.	
Аналізувати: структуру норми права (гіпотезу, диспозицію, санкцію); зміст правових норм у нормативно-правових актах; особливості застосування норм права у правозастосовній практиці.	Тема № 3. Правоутворення. Норми права та інші соціальні норми. 3.1 Поняття, ознаки та структура норми права. Лекція № 3. План 1. Норма права: поняття та ознаки 2. Критерії класифікації та види норм права. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 5, 7 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 7	2
Пояснювати: поняття та сутність норми права; значення норм права у регулюванні суспільних відносин.	3.2 Види норм права. Лекція № 4. План 1. Структура норми права: гіпотеза, диспозиція, санкція. 2. Класифікація гіпотез, диспозицій, санкцій: критерії та види. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 5, 7 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 7	2
Розуміти: механізм реалізації та застосування правових норм; взаємозв'язок норм права з принципами та інститутами права. Характеризувати: види норм права (регулятивні,	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: - Охарактеризуйте норми моралі, звичаїв та релігійні норми. - В чому сутність корпоративних норм. Наведіть приклади. - Назвіть способи викладення норм права в статтях НПА та охарактеризуйте їх. - Що розуміється під правовою аксіомою та правовою фікцією?	5

охоронні; імперативні, диспозитивні тощо); структуру та елементи норми права; функції норм права у правовій системі держави. Усвідомлювати: необхідність дотримання правових норм у повсякденному житті.	Практичне заняття № 4. План 1. Поняття та ознаки норм права. 2. Види норм права.	2
	Практичне заняття № 5. План 1. Поняття та характеристика структури норми права: гіпотеза, диспозиція та санкція. 2. Спеціалізовані норми права: природа, особливості та значення в правовому регулюванні. 3. Спеціалізовані норми права: природа та особливості. 4. Способи (прийоми) викладення елементів норм права в приписах статей нормативно- правових актів. Співвідношення норми права і припису статті нормативно-правового акта.	2
Аналізувати: процес правоутворення та його етапи; роль держави, суспільства та соціальних потреб у формуванні правових норм. Пояснювати: сутність поняття правоутворення; відмінності між нормами права та іншими соціальними нормами; поняття павотворчність: суб'єкти, види,	Тема № 4. Правоутворення та законотворчість. 4.1 Правоутворення. Лекція № 5. План 1. Правоутворення: поняття та етапи. 2. Правотворчість: суб'єкти, види, стадії, юридична техніка. 3. Нормотворча техніка: поняття, елементи, види. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Суб'єкти правотворчості. • Види законотворчості. • Поясніть, як співвідносяться поняття	5

стадії, юридична техніка. Розуміти:	«правоутворення» і «правотворчість», у чому їх єдність і відмінності? • Хто є суб'єктами законодавчої ініціативи в Україні?	
взаємозв'язок між правом, мораллю, традиціями та іншими регуляторами поведінки. Характеризувати:	Практичне заняття № 6. План 1. Правоутворення: поняття та етапи. 2. Правотворчість: суб'єкти, види, стадії, юридична техніка. 3. Поняття, принципи та функції правотворчості. Види правотворчості. 4. Законотворчість – як складова правотворчості.	2
поняття та ознаки норм права; основні джерела та форми виникнення права. Усвідомлювати: важливість норм права для забезпечення правопорядку в суспільстві.	Практичне заняття № 7. План 1. Нормотворча техніка як різновид юридичної техніки. 2. Нормотворча техніка: поняття, елементи, види. 3. Законодавча техніка.	2
Аналізувати: поняття та сутність форми права; різні підходи до класифікації форм (джерел) права. Пояснювати: значення форм права у регулюванні суспільних відносин;	Тема № 5. Правоутворення та форма права. 5.1 Форма права. Лекція № 6. План 1. Поняття та види форм права. Співвідношення форми і джерела права. 2. Правовий звичай, правовий прецедент, нормативно-правовий договір, нормативно-правовий акт, правова доктрина, релігійно-правовий текст як джерела права. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2

особливості основних форм права (нормативно-правовий акт, правовий звичай, судовий прецедент, нормативний договір). Характеризувати: основні види форм права та їхні ознаки; особливості застосування різних форм права в Україні; вплив міжнародного права та судової практики на розвиток форм права. Усвідомлювати: важливість дотримання ієрархії та юридичної сили форм права.	5.2 Нормативно-правові акти Лекція № 7. План 1. Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, види. 2. Закон як вид нормативно-правового акта: поняття, ознаки, види. 3. Підзаконні нормативно-правові акти: поняття, види. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Які форми права Ви знаєте? • Розкрийте принципи правотворчої діяльності. • Розкрийте сутність дії нормативно-правового акту у часі. • Які види систематизації Ви знаєте, в чому різниця між ними? • Який вид систематизації найбільш застосовується в органах міліції? Наведіть приклади кодифікованих актів.	5
	Практичне заняття № 8. План 1. Розуміння категорій «форма» та «джерело» права 2. Види форм (джерел) права 3. Види нормативно-правових актів.	2
	Практичне заняття № 9. План 1. Нормативно-правовий акт: поняття, ознаки, види. 2. Відмінність нормативно-правового акта від інших актів (документів) правового характеру. 3. Закон як вид нормативно-правового акта:	2

	поняття, ознаки, види. Кодекс як особливий вид закону. 4. Підзаконні нормативно-правові акти: поняття, види.	
	Практичне заняття № 10. План 1. Дія нормативно-правових актів у часі. 2. Дія нормативно-правових актів у просторі і за колом осіб.	2
	Практичне заняття № 11. План 1. Поняття систематизації нормативно-правових актів. 2. Кодифікація та створення зводу законів як особливі змістовні форми систематизації нормативно-правових актів. 3. Облік, інкорпорація та консолідація як форми систематизації нормативно-правових актів.	2
Аналізувати: сутність та зміст форм реалізації права. Характеризувати: особливості застосування таких форм реалізації права, як додержання, виконання, використання та застосування норм права.	Тема № 6. Правозастосування. Форми реалізації права. 6.1 Поняття, форми та способи реалізації права. Лекція № 8. План 1. Реалізація норм права: поняття, мета, значення. 2. Характеристика основних форм реалізації норм права. 3. Застосування як особлива форма реалізації норм права. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2

	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Визначіть поняття і форми реалізації норм права. • Що розуміється під формою реалізації як дотримання? • Назвіть види суб'єктів, що мають право здійснювати правореалізаційну політику. • В яких галузях не припускається аналогія права та аналогія закону. Що є винятком і чому? • Що розуміється під колізіями?	5
	Практичне заняття № 12. План 1. Дотримання як одна з форм безпосередньої реалізації. 2. Виконання як одна з форм безпосередньої реалізації. 3. Використання як одна з форм безпосередньої реалізації.	2
	Практичне заняття № 13. План 1. Стадії застосування нормативних приписів. Основні вимоги до правильного застосування нормативних приписів. 2. Акти правозастосування, їх види. 3. Прогалини як дефекти законодавства. види прогалин. Засоби подолання прогалин у законодавстві в правозастосовній діяльності.	2
Аналізувати: способи та види тлумачення норм права (граматичне, системне, логічне, історичне,	Тема № 7. Тлумачення норм права. Лекція № 9. План 1. Поняття та способи тлумачення норм права. 2. Офіційне і неофіційне тлумачення норм права.	2

телеологічне). Пояснювати: сутність і необхідність тлумачення норм права; відмінності між офіційним і неофіційним тлумаченням.	3. Тлумачення норм права за обсягом їх правового змісту. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	
Розуміти: зміст і значення правових норм через їх правильне тлумачення.	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Процес тлумачення складається з яких двох елементів. • В чому полягає сутність тлумачення норм права? • Висвітліть соціально-політичне значення тлумачення.	5
Характеризувати: особливості офіційного нормативного та казуального тлумачення.	Практичне заняття № 14. План 1. Поняття та способи тлумачення норм права. 2. Суб'єкти тлумачення. Офіційне і неофіційне тлумачення норм права. 3. Тлумачення норм права за обсягом їх правового змісту.	2
Аналізувати: структуру правових відносин (суб'єкти, об'єкти, зміст). Характеризувати: підстави виникнення, зміни та припинення правових відносин; взаємозв'язок правових норм і правових відносин.	Тема № 8. Правові відносини. Лекція № 10. План 1. Поняття, ознаки і види правовідносин. 2. Суб'єкти правових відносин, їх види. Правосуб'єктність. 3. Поняття і види об'єктів правових відносин. Юридичні факти. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2

	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Наведіть класифікацію правовідносин та дайте розширену характеристику із прикладами. • Наведіть класифікацію об'єктів та суб'єктів правовідносин.	5
	Практичне заняття № 15. План 1. Поняття, ознаки і види правовідносин. 2. Суб'єкти правових відносин, їх види. Правосуб'єктність. 3. Поняття і види об'єктів правових відносин. Юридичні факти.	2
Аналізувати: поняття та ознаки правової поведінки; структуру правової поведінки; вплив правової культури та правосвідомості на поведінку особи Пояснювати: сутність правової поведінки як різновиду соціальної поведінки. Характеризувати: основні риси правомірної поведінки; види протиправної	Тема № 9. Правова поведінка. Лекція № 11. План 1. Поняття правової поведінки, її ознаки і види. 2. Поняття, ознаки та склад правомірної поведінки. 3. Види правомірної поведінки. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 2, 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Розкрийте соціальну природу правової поведінки. • Охарактеризуйте ознаки правопорушення. • Які елементи складають об'єктивну сторону правопорушення. Дайте їх поняття. • З якого віку може нести юридичну відповідальність фізична особа? В кримінальному праві? В адміністративному	5

поведінки та їх наслідки; фактори, що впливають на формування правової поведінки особи.	праві?	
	Практичне заняття № 16. План 1. Поняття та види правомірної поведінки. 2. Поняття, ознаки та склад протиправної поведінки. 3. Види протиправної поведінки. Склад правопорушення.	2
Аналізувати: правову свідомість з розгляд її складових: знання правових норм; переконання щодо важливості права; ставлення до правопорушень. Розуміти: правову свідомість у визнанні її ролі у формуванні законослухняної поведінки. Характеризувати правову свідомість як рівень знань про права і обов'язки, моральні та етичні орієнтири; правову культуру як практичне застосування права.	Тема № 10. Правова свідомість та правова культура. 10.1 Правова свідомість: риси , структура та види. Лекція № 12. План 1. Поняття, структура та види правосвідомості. 2. Функції правосвідомості. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 1, 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: - Охарактеризуйте види правової свідомості. - Які суб'єкти здійснюють правовиховну роботу у державі? - Які основні напрями правовиховної роботи ?	5
	Практичне заняття № 17. План 1. Поняття і структура правосвідомості. 2. Суб'єктивні та об'єктивні фактори формування правосвідомості і правової культури.	2
	Практичне заняття № 18. План 1. Суб'єктивні та об'єктивні фактори формування правосвідомості і правової	2

	культури. 2. Види правової культури. 3. Чинники, що впливають на формування правової культури.	
Аналізувати: структуру юридичної відповідальності; причинно-наслідкові зв'язки між діями порушника та наслідками, оцінити законність застосування санкцій.	Тема № 11. Юридична відповідальність. Лекція № 13. План 1. Юридична відповідальність: поняття і ознаки, види. 2. Підстави для притягнення і звільнення від юридичної відповідальності. 3. Функції та принципи юридичної відповідальності: поняття і види. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
Пояснювати: сутність юридичної відповідальності; різні види відповідальності застосовуються залежно від характеру правопорушення та суб'єкта. Розуміти: юридична відповідальність відрізняється від моральної чи етичної відповідальності, бо має офіційні юридичні наслідки.	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Охарактеризуйте принципи юридичної відповідальності. Який принцип покладений в основу норми прямої дії (Конституція України)? • Що саме розуміється під конституційною відповідальністю? Хто є суб'єктом порушення права. Наведіть приклади. • Якими нормативними актами регулюються процедура амністії і помилування? • Які функції юридичної відповідальності Ви знаєте?	5
	Практичне заняття № 19. План 1. Поняття і ознаки та види правопорушень. 2. Склад правопорушення.	2

Характеризувати: юридична відповідальність базується на принципах законності обов'язковості, примусовості, справедливості.	Практичне заняття № 20. План 1. Юридична відповідальність: поняття і ознаки, види. 2. Підстави для притягнення і звільнення від юридичної відповідальності. 3. Функції та принципи юридичної відповідальності: поняття і види.	2
	Практичне заняття № 21. План 1. Поняття, ознаки, функції та види юридичної практичної діяльності. 2. Структура юридичної практичної діяльності. 3. Юридичний процес: поняття, ознаки та принципи. Співвідношення юридичного процесу з юридичною процедурою. 4. Форма юридичного процесу (процесуальна форма). Види юридичного процесу в Україні. Стадії юридичного процесу.	2
Аналізувати: зміст поняття правового статусу особи (сукупність прав, свобод і обов'язків). Пояснювати: правоздатність, дієздатність і деліктоздатність як елементи правосуб'єктності. Характеризувати: основні види прав (особисті, політичні,	Тема № 12. Правовий статус особи. Лекція № 14. План 1. Поняття, принципи та елементи правового статусу особи. 2. Права, свободи і обов'язки людини і громадянина. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: 1. Поняття правового статусу особи. 2. Принципи правового статусу особи. 3. Елементи правового статусу особи.	5

соціально-економічні, культурні); обов'язки громадян (дотримання законів, захист Вітчизни тощо); гарантії прав і свобод.	4. Права, свободи і обов'язки людини і громадянина.	
	Практичне заняття № 22. План 1. Поняття, принципи та елементи правового статусу особи. 2. Права, свободи і обов'язки людини і громадянина.	2
Аналізувати: співвідношення понять державної дисципліни, законності та правопорядку; вплив воєнного стану на рівень законності та державної дисципліни; практику застосування норм права органами державної влади. Пояснювати: зміст принципу законності та його роль у правовій державі. Характеризувати: види державної дисципліни (службова, фінансова, трудова тощо); елементи правопорядку;	Тема № 13. Державна дисципліна, законність та правопорядок. Лекція № 15. План 1. Законність: поняття, нормативно-правова основа, система гарантій. 2. Поняття державної дисципліни. 3. Суспільний порядок і правопорядок. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Що розуміється під законом? • Як ще можна розглядати категорію «законність» окрім правового режиму? Дайте пояснення. • Які види дисципліни Вам відомі? Дайте їх характеристику. • Що розуміється під громадським порядком? • Охарактеризуйте роль правоохоронних органів, прокуратури і суду у справі зміцнення законності та правопорядку.	5
	Практичне заняття № 23. План 1. Законність: поняття, нормативно-правова	2

форми та методи забезпечення законності.	основа, система гарантій. 2. Поняття державної дисципліни. 3. Суспільний порядок і правопорядок.	
Аналізувати: сутність правового регулювання як впливу держави на суспільні відносини за допомогою норм права; структуру механізму правового регулювання (норми права, юридичні факти, правовідносини, акти реалізації права). Пояснювати: що таке правове регулювання та його відмінність від інших видів соціального регулювання. Характеризувати: основні ознаки	Тема № 14. Правове регулювання та його механізм. Лекція № 16. План 1. Правове регулювання: поняття, способи, методи, типи, принципи, предмет. 2. Стадії правового регулювання. 3. Поняття механізму правового регулювання. Види і характеристика елементів механізму правового регулювання. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: • Які форми впливу права на суспільні відносини Вам відомі? Дайте характеристику. • Що означає децентралізоване правове регулювання? • Що є складовими механізму правового регулювання? Дайте їх характеристику. • Правопорядок як мета і результат правового регулювання суспільних відносин.	5

правового регулювання; елементи механізму правового регулювання; стадії правового регулювання.	Практичне заняття № 24. План 1. Правове регулювання: поняття, способи, методи, типи, принципи, предмет. 2. Стадії правового регулювання. 3. Поняття механізму правового регулювання. Види і характеристика елементів механізму правового регулювання.	2
Аналізувати: основні правові системи сучасності. Пояснювати: особливості правової системи та її співвідношення з системою права.	Тема № 15. Основні правові системи сучасності. Лекція № 17 План 1. Романо-германська (німецька) правова сім'я 2. Сім'я загального (англосаксонського) права. 3. Традиційні та релігійні правові системи. Рекомендовані джерела: Основні: 1-4, 6, 8 Додаткові: 3, 4 Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 8	2
Характеризувати: основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.	Самостійна робота студентів. Вивчення та доповнення матеріалу лекцій, підготовка до практичного заняття з таких питань: - Поняття правової системи та її співвідношення з системою права. - Що розуміється під приватним правом. Наведіть приклади галузей права приватного характеру. - Охарактеризуйте структуру англійського права. - Охарактеризуйте правову сім'ю мусульманського права. Що є первинним елементом цієї сім'ї?	5

	Практичне заняття № 25. План 1. Порівняльне дослідження національних правових систем, правова сім'я. 2. Класифікація правових систем (романо-германська (німецька) правова сім'я; сім'я загального (англосаксонського) права; традиційні та релігійні правові системи.	2
Індивідуальне завдання		21
Всього за 2 семестр		180/6
Підсумковий контроль		екзамен
Разом за рік		360/12

III. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА.

Основні джерела:

1. Загальна теорія права : підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.] ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.
2. Кельман М. С., Стратонов В. М. Загальна теорія права : підручник. Херсон : ОЛДІ-плюс, 2020. 742 с
3. Машков А. Д. Теорія держави і права: підручник Київ: Право, 2023. 452 с.
4. Про правотворчу діяльність: Закон України 24 серпня 2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>
5. Теорія держави і права : навчальний посібник/ Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г., Тицька Я О., Атаманова Н.В., Арабаджи Н.Б. Міжнародний гуманітарний ун-т. 2021. 193 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/24041/%D0%A2%D0%95%D0%9E%D0%A0%D0%86%D0%AF%20%D0%94%D0%95%D0%A0%D0%96%D0%90%D0%92%D0%98%20%D0%86%>
6. Теорія держави права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС,. 2020. 268 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3293/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0-13-07-20.pdf>
7. Теорія держави і права : навчальний посібник/ Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г., Тицька Я О., Атаманова Н.В., Арабаджи Н.Б. Міжнародний гуманітарний ун-т. 2021. 193 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/24041/%D0%A2%D0%95%D0%9E%D0%A0%D0%86%D0%AF%20%D0%94%D0%95%D0%A0%D0%96%D0%90%D0%92%D0%98%20%D0%86%>
8. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 4-те вид. Київ : Алерта, 2021. 528 с.

Додаткові:

1. Бахновська І.П., Ткачук В. Формування правосвідомості громадян в післявоєнний період в Україні. The 21th International scientific and practical conference «Scientists and methods of using modern technologies»(May 30–June 02, 2023) Melbourne, Australia. International Science Group. 2023. 132 p.
2. Бахновська І.П., Цвігун Ю. Маргінальна поведінка особи як вид правової поведінки. The 20th International scientific and practical conference «Technologies, innovative and modern theories of scientists» (May 23 – 26, 2023) Graz, Austria. International Science Group. 2023. P. 147-152.

3. Каткова Т.Г. Теорія держави і права : навчальний посібник у визначеннях і таблицях, 2-ге видання, доповнення. Харків : Право, 2020. 96 с.
4. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.

Інтернет- ресурси:

1. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського.
2. www.library.vn.ua – Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Отамановського.
3. www.kmu.gov.ua/ - Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
4. www.rada.gov.ua.- Офіційний веб-сайт Верховної Ради України
5. www.president.gov.ua - Офіційний веб-сайт Президента України.
6. [www.sun.vtei.com..ua](http://www.sun.vtei.com.ua).- система дистанційного навчання «MOODLE».
7. <http://www.lawukraine.com> – База українського законодавства в Інтернет.
8. <http://pidruchniki.ws/> – бібліотека українських підручників.